

مقدمه‌ای بر

مفهوم عقلانیت در تئوری‌های سازمان و

مدیریت

نویسندگان

عیسی سیلاوی

موسی رشیدی کیا

یوسف رشیدی کیا

مقدمه ای بر مفهوم عقلانیت در تئوری های

سازمان و مدیریت

نویسندگان: عیسی سیلاوی - موسی رشیدی کیا - یوسف رشیدی کیا

نوبت چاپ: اول تابستان ۱۳۹۸

ناشر: شاپرک سرخ

چاپ و صحافی: شاپرک

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۳۸۰۰۰ تومان

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۳-۳۰۴-۸

انتشارات شاپرک سرخ

تهران، میدان انقلاب اسلامی، ابتدای خیابان آزادی، کوچه

شهید جنتی، پلاک ۲۴ واحد ۱

۰۹۱۲-۲۱۴۴۶۰۰

۰۲۱-۶۶۹۳۳۷۴۶

www.shaparac.com

سرشناسه: سیلاوی، عیسی، ۱۳۶۳ -

عنوان و نام پدیدآور: مقدمه ای بر مفهوم عقلانیت در تئوری های

سازمان و مدیریت/نویسندگان عیسی

سیلاوی، موسی رشیدی کیا، یوسف

رشیدی کیا

شابک: شاپرک سرخ، ۱۳۹۸.

مشخصات نشر

شابک: ۳۰۹

مشخصات ظاهری

شابک: ۳۲۰۰۰۰ ر.ا. ۸-۳۰۴-۴۶۳-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: مدیریت

موضوع: Management

موضوع: تصمیم گیری

موضوع: Decision making

موضوع: عقل گرایی

موضوع: Rationalism

شناسه افزوده: رشیدی کیا، موسی، ۱۳۶۶-

شناسه افزوده: رشیدی کیا، یوسف، ۱۳۶۸-

رده بندی کنگره: ۳۷۷۸

رده بندی دیویی: ۶۵۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۶۸۵۳۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار
۱۵	فصل اول: مفاهیم عقل و عقلانیت
۱۵	مقدمه فصل اول
۱۵	اهمیت عقل و تعقل
۱۶	ریشه‌های مفاهیم عقل و عقلانیت
۱۷	تعریف عقل
۲۰	تقسیم‌بندی عقل
۲۰	عقل نظری و عملی (تأسیس‌های کانت)
۲۳	عقل جزئی و عقل کلی
۲۳	عقل متعارف و عقل قدسی
۲۴	کارکردهای عقل
۲۴	مفهوم و تعریف عقلانیت
۲۶	شکلهای مختلف عقلانیت
۲۹	تقسیم‌بندی عقلانیت
۳۱	عقلانیت مدرن و سنتی
۳۲	عقلانیت نظری و عقلانیت عملی
۳۳	فصل دوم: سیر تطور مفهوم عقلانیت
۳۳	مقدمه فصل دوم
۳۴	عقلانیت در فلسفه یونان باستان
۴۷	عقلانیت در فلسفه قرون وسطی (قرون چهارم تا چهاردهم)
۵۵	عقلانیت در عصر جدید
۷۴	عقلانیت در نزد پست مدرنیستها

۸۰	 عقلانیت از دیدگاه متفکران اسلامی
۸۹	 فصل سوم: عقلانیت در تئوریهای سازمان و مدیریت
۸۹	 مقدمه فصل سوم
۹۰	 اهمیت سازمانها
۹۱	 بسترسازی عقلانیت در سازمان و مدیریت
۹۷	 سه نوع نگرش نسبت به سازمانها از نظر ریچارد اسکات
۹۹	 ربنهای اولیه عقلانیت در تئوری سازمان و مدیریت
۱۰۰	 نظریه مدیریت علمی تیلور
۱۰۳	 نظریه مدیریت ری فایول
۱۰۵	 ماکس وبر و رفتار و عقلایی سازی
۱۱۲	 انواع عقلانیت در نظریه عقلایی کردن ماکس وبر
۱۱۵	 نظریه بوروکراسی وبر
۱۲۲	 برخی انتقادات وارده بر بوروکراسی عقلایی شده
۱۲۶	 نظریه رفتار اداری هربرت سایمون
۱۳۱	 موضوع عقلانیت در مدیریت دولتی
۱۳۹	 فصل چهارم: عقلانیت جامع در تصمیم گیری
۱۳۹	 مقدمه فصل چهارم
۱۴۰	 مدل عقلایی جامع تصمیم گیری
۱۴۳	 مفروضات تصمیم گیری عقلانی
۱۴۵	 مراحل اصلی فرایند عقلایی خط مشی گذاری
۱۴۹	 مدلسازی در فرایند خط مشی گذاری
۱۵۲	 تکنیکها و مدلهای فرایند عقلایی خط مشی گذاری
	 فصل پنجم: انتقادات به مدل عقلایی جامع در تصمیم گیری و ارائه
۱۶۷	 مدلهای جایگزین

۱۶۷	 مقدمه فصل پنجم
۱۶۸	 انتقادات به مدل عقلایی جامع در تصمیم گیری
۱۷۷	 مدل‌های تعدیل شده مدل عقلایی
۱۷۷	 خط مشی گذاری به شیوه تغییرات جزئی و تدریجی
۱۸۱	 مدل اکتشافی-ابداعی
۱۸۲	 مدل رضایتبخش
۱۸۵	 نظریه بازی (خط مشی به عنوان انتخاب عقلایی در موقعیتهای رقابتی)
	فصل ششم: انتقاد از عقلانیت گرایی ابزاری در مدیریت دولتی و لزوم
۱۸۹	 توجه به عقلانیت جوهری و بدیل
۱۸۹	 مقدمه فصل ششم
۱۹۰	 انتقادات مطرح شده با عقلانیت گرایی ابزاری در مدیریت دولتی
۱۹۲	 در جستجوی عقلانیت ارزشی در مدیریت دولتی
۱۹۴	 عقلانیت بدیل، سازمان جایگزین با توجه به ویژگیهای کشور ایران
۱۹۷	 جمع بندی کتاب
۲۰۱	 منابع

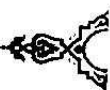

پیشگفتار

از همان جلسه اول، در کلاس علم‌آموزی در مقطع دکتری، استاد فرهیخته و الهام بخش، جناب آقای پروفسور علیرضا موغلی، مباحث بسیار ریشه‌ای و جالب توجهی مطرح می‌شد. یکی از این موضوعات بسیار کلیدی، موضوع «عقلانیت»^۱ بود که برایم بسیار جالب و جذاب به نظر می‌رسید. با انتخاب آن و سپس پژوهش فراوان در این حیطه، نویسنده متوجه یک خلأیی درباره بحثی منسجم از عقلانیت در تئوری‌های سازمان و مدیریت شده و این جرقه در ذهن شکل گرفت تا به تدوین اثری هر چند ناپیچ در این باره همت بگمارد و قدری مبسوط‌تر به بیان مطالبی در این باره بپردازد. عقل و عقلانیت در تئوری‌های سازمان، به صورت ویژه و خاص مورد بررسی قرار نگرفته‌اند و مباحث این موضوع به صورت کلی و در خلال موضوعات دیگر بیان شده‌اند. لذا با توجه به اهمیت عقل و تعقل، باید گفت که عقل^۲ همان فصل الفصول و صرورت نوع انسان است و انسان یعنی عقل و انسانیت یعنی تعقل. بحث از عقل و عملکرد آن یکی از اساتذات‌ترین مسائلی است که از آغاز پیدایش انسان برای وی مطرح و به سال‌ها پاسخ مناسب برای آن بوده است؛ زیرا با شناخت آن خویش‌تر شدن را شناخته و مسیر زندگی خود را تعیین می‌کند. توجه ویژه انسان همراه با تقدیس از واژه عقل از یک سو و تلاش اربابان اندیشه برای تعیین گستره مفهومی‌اش از سوی دیگر، سبب تعدد و گوناگونی معانی آن در نزد ایشان شده است. البته این که در فرهنگ‌های فلسفی واژه عقل بر معانی متعدد به اشتراک لفظی دلالت می‌کند، سخن تمامی نیست؛ بلکه حقیقت این

^۱ - Rationality

^۲ معادل فارسی عقل، لفظ خرد و گاهی هوش آمده است. «عقل خرد، دانش، دریافت صفات اشیا از حسن و قبح، کمال و نقصان، خیر و شر و (لغت نامه دهخدا، حرف ع، ص ۱۷۰)

است که کلمه عقل، مشترک معنوی بوده، منتهی به تشکیک بر همه آن معانی دلالت می‌کند و هر گروه و دسته‌ای بر اساس ذوق و مشرب فکری خویش مرتبه‌ای خاص از آن را به عنوان تمام حقیقت عقل تلقی کرده‌اند. از این روست که در طول تاریخ به طور عام و در تاریخ فلسفه به طور خاص، هر اندیشوری از زاویه‌ای خاص بدان نگرسته و تلقی مخصوص خود را از آن داشته است. حتی در بین اندیشمندان مسلمان هم از این حیث اختلاف نظر وجود داشته و هر گروهی تعریف خاص خود را از آن ارائه و تبیین خاصی از فرایند تعقل داشته است. عقل و نیاز به تعقل بعد از اساسی جامعه و سازمان‌هایی است که در آن زندگی و کار می‌کنیم. با این حال، «عقلانی سازی» فرآیندهای کاری و اداری یا عقلانیت که در علوم اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌گیرد، اغلب بصورت بسیار محدود درک و تفسیر می‌شود.

این اثر به جامعه دانشگاهی و سایر علاقمندان رشته مدیریت تقدیم می‌شود و امید می‌رود تا روزه‌ای جدید فراوری این عزیزان قرار دهد؛ شاید که جرقه‌های فکری جدیدی را روشن نموده و زمینه ارائه آراء و نظریاتی را در این زمینه فراهم نماید. مطمئناً اثر پیش رو خالی از عیب و نقص نمی‌باشد و نویسندگان قصد ادعای ارائه نوشته‌ای کامل و همه جانبه را ندارند، اما سعی گردید تا به جنبه‌های اصلی عقلانیت در تئوری‌های سازمان و مدیریت پرداخته شود و به قول کارگردان مشهور عراقی، جلال کامل، مهم کسب پیروزی کامل نیست، بلکه حضور و تلاش بی‌وقفه مهم می‌باشد. لذا مشاوره‌ها و نظرات اصلاحی همه اساتید گرامی، دانش پژوهان، دانشجویان و دیگر افراد علاقمند به این موضوع را ارج می‌نهم و انشالله در چاپ‌های بعدی به طور حتم اعمال خواهد شد. نویسنده بر خود لازم می‌داند

تا از همه مشوقان خود به ویژه اساتید گرامی در مقطع دکتری علی الخصوص جناب آقای پروفسور علیرضا موغلی، جناب آقای دکتر سرلک، جناب آقای دکتر حضوری، جناب آقای دکتر امیرخانی، دست اندرکان محترم انتشارات و به ویژه از خانواده‌ام به خاطر ایجاد محیطی آرام جهت مطالعه و پژوهش تشکر و قدردانی نمایم. خواهشمند است نظرات اصلاحی و ارزشمند خود را به ایمیل essasl@gmail.com ارسال نمایید.

عیسی سیلاوی

تابستان ۹۸ - اهواز